

Correctievoorschrift HAVO

2026

tijdvak 2

kunst

beeldende vormgeving - dans - drama - muziek - algemeen

Het correctievoorschrift bestaat uit:

- 1 Regels voor de beoordeling
- 2 Algemene regels
- 3 Vakspecifieke regels
- 4 Beoordelingsmodel
- 5 Aanleveren scores
- 6 Bronvermeldingen

1 Regels voor de beoordeling

Het werk van de kandidaten wordt beoordeeld met inachtneming van de artikelen 3.21, 3.24 en 3.25 van het Uitvoeringsbesluit WVO 2020.

Voorts heeft het College voor Toetsen en Examens op grond van artikel 2 lid 2d van de Wet College voor toetsen en examens de Regeling beoordelingsnormen en bijbehorende scores centraal examen vastgesteld.

Voor de beoordeling zijn de volgende aspecten van de artikelen 3.21 tot en met 3.25 van het Uitvoeringsbesluit WVO 2020 van belang:

- 1 De directeur doet het gemaakte werk met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen en het proces-verbaal van het examen toekomen aan de examinerator. Deze kijkt het werk na en zendt het met zijn beoordeling aan de directeur. De examinerator past de beoordelingsnormen en de regels voor het toekennen van scorepunten toe die zijn gegeven door het College voor Toetsen en Examens.
- 2 De directeur doet de van de examinerator ontvangen stukken met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen, het proces-verbaal en de regels voor het bepalen van de score onverwijld aan de directeur van de school van de gecommitteerde toekomen. Deze stelt het ter hand aan de gecommitteerde.

- 3 De gecommiteerde beoordeelt het werk zo spoedig mogelijk en past de beoordelingsnormen en de regels voor het bepalen van de score toe die zijn gegeven door het College voor Toetsen en Examens.
De gecommiteerde voegt bij het gecorrigeerde werk een verklaring betreffende de verrichte correctie. Deze verklaring wordt mede ondertekend door het bevoegd gezag van de gecommiteerde.
- 4 De examiner en de gecommiteerde stellen in onderling overleg het behaalde aantal scorepunten voor het centraal examen vast.
- 5 Indien de examiner en de gecommiteerde daarbij niet tot overeenstemming komen, wordt het geschil voorgelegd aan het bevoegd gezag van de gecommiteerde. Dit bevoegd gezag kan hierover in overleg treden met het bevoegd gezag van de examiner. Indien het geschil niet kan worden beslecht, wordt hiervan melding gemaakt aan de inspectie. De inspectie kan een derde onafhankelijke corrector aanwijzen. De beoordeling van deze derde corrector komt in de plaats van de eerdere beoordelingen.

2 Algemene regels

Voor de beoordeling van het examenwerk zijn de volgende bepalingen uit de regeling van het College voor Toetsen en Examens van toepassing:

- 1 De examiner vermeldt op een lijst de namen en/of nummers van de kandidaten, het aan iedere kandidaat voor iedere vraag toegekende aantal scorepunten en het totaal aantal scorepunten van iedere kandidaat.
- 2 Voor het antwoord op een vraag worden door de examiner en door de gecommiteerde scorepunten toegekend, in overeenstemming met correctievoorschrift. Scorepunten zijn de getallen 0, 1, 2, ..., n, waarbij n het maximaal te behalen aantal scorepunten voor een vraag is. Andere scorepunten die geen gehele getallen zijn, of een score minder dan 0 zijn niet geoorloofd.
- 3 Scorepunten worden toegekend met inachtneming van de volgende regels:
 - 3.1 indien een vraag volledig juist is beantwoord, wordt het maximaal te behalen aantal scorepunten toegekend;
 - 3.2 indien een vraag gedeeltelijk juist is beantwoord, wordt een deel van de te behalen scorepunten toegekend in overeenstemming met het beoordelingsmodel;
 - 3.3 indien een antwoord op een open vraag niet in het beoordelingsmodel voorkomt en dit antwoord op grond van aantoonbare, vakinhoudelijke argumenten als juist of gedeeltelijk juist aangemerkt kan worden, moeten scorepunten worden toegekend naar analogie of in de geest van het beoordelingsmodel;
 - 3.4 indien slechts één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, wordt uitsluitend het eerstgegeven antwoord beoordeeld;
 - 3.5 indien meer dan één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, worden uitsluitend de eerstgegeven antwoorden beoordeeld, tot maximaal het gevraagde aantal;
 - 3.6 indien in een antwoord een gevraagde verklaring of uitleg of afleiding of berekening ontbreekt dan wel foutief is, worden 0 scorepunten toegekend tenzij in het beoordelingsmodel anders is aangegeven;

- 3.7 indien in het beoordelingsmodel verschillende mogelijkheden zijn opgenomen, gescheiden door het teken /, gelden deze mogelijkheden als verschillende formuleringen van hetzelfde antwoord of onderdeel van dat antwoord;
- 3.8 indien in het beoordelingsmodel een gedeelte van het antwoord tussen haakjes staat, behoeft dit gedeelte niet in het antwoord van de kandidaat voor te komen;
- 3.9 indien een kandidaat op grond van een algemeen geldende woordbetekenis, zoals bijvoorbeeld vermeld in een woordenboek, een antwoord geeft dat vakinhoudelijk onjuist is, worden aan dat antwoord geen scorepunten toegekend, of tenminste niet de scorepunten die met de vakinhoudelijke onjuistheid gemoeid zijn.
- 4 Het juiste antwoord op een meerkeuzevraag is de hoofdletter die behoort bij de juiste keuzemogelijkheid. Als het antwoord op een andere manier is gegeven, maar onomstotelijk vaststaat dat het juist is, dan moet dit antwoord ook goedgekeurd worden. Voor het juiste antwoord op een meerkeuzevraag wordt het in het beoordelingsmodel vermelde aantal scorepunten toegekend. Voor elk ander antwoord worden geen scorepunten toegekend. Indien meer dan één antwoord gegeven is, worden eveneens geen scorepunten toegekend.
- 5 Een fout mag in de uitwerking van een vraag maar één keer worden aangerekend, tenzij daardoor de vraag aanzienlijk vereenvoudigd wordt en/of tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
- 6 Een zelfde fout in de beantwoording van verschillende vragen moet steeds opnieuw worden aangerekend, tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
- 7 Indien de examinerator of de gecommitteerde meent dat in een examen of in het beoordelingsmodel bij dat examen een fout of onvolkomenheid zit, beoordeelt hij het werk van de kandidaten alsof examen en beoordelingsmodel juist zijn. Hij kan de fout of onvolkomenheid mededelen aan het College voor Toetsen en Examens. Het is niet toegestaan zelfstandig af te wijken van het beoordelingsmodel. Met een eventuele fout wordt bij de definitieve normering van het examen rekening gehouden.
- 8 Scorepunten worden toegekend op grond van het door de kandidaat gegeven antwoord op iedere vraag. Er worden geen scorepunten vooraf gegeven.
- 9 Het cijfer voor het centraal examen wordt als volgt verkregen.
Eerste en tweede corrector stellen de score voor iedere kandidaat vast. Deze score wordt meegedeeld aan de directeur.
De directeur stelt het cijfer voor het centraal examen vast op basis van de regels voor omzetting van score naar cijfer.

Toelichting status correctievoorschrift

Het College voor Toetsen en Examens heeft de correctievoorschriften bij regeling vastgesteld. Het correctievoorschrift is een zogeheten algemeen verbindend voorschrift en valt onder wet- en regelgeving die van overheidswege wordt verstrekt. De corrector mag dus niet afwijken van het correctievoorschrift.

Verkeer tussen examinerator en gecommitteerde (eerste en tweede corrector)

Het aangeven van de onvolkomenheden op het werk en/of het noteren van de behaalde scores bij de vraag is toegestaan, maar niet verplicht. Evenmin is er een standaardformulier voorgeschreven voor de vermelding van de scores van de kandidaten. Het vermelden van het schoolexamencijfer is toegestaan, maar niet verplicht. Binnen de ruimte die de regelgeving biedt, kunnen scholen afzonderlijk of in gezamenlijk overleg keuzes maken.

Toelichting aanvullingen op het correctievoorschrift

Er zijn twee redenen voor een aanvulling op het correctievoorschrift: verduidelijking en een fout.

Verduidelijking:

Het correctievoorschrift is vóór de afname opgesteld. Na de afname blijkt pas welke antwoorden kandidaten geven. Vragen en reacties die via het Examenloket bij de examenlijn binnenkomen, kunnen duidelijk maken dat het correctievoorschrift niet voldoende recht doet aan door kandidaten gegeven antwoorden. Een aanvulling op het correctievoorschrift kan dan alsnog duidelijkheid bieden.

Een fout:

Als het College voor Toetsen en Examens vaststelt dat een centraal examen een fout bevat, kan het besluiten tot een aanvulling op het correctievoorschrift.

Een aanvulling op het correctievoorschrift wordt door middel van een mailing vanuit examenblad.nl bekendgemaakt. Een aanvulling op het correctievoorschrift wordt zo spoedig mogelijk verstuurd aan de examensecretarissen. Soms komt een onvolkomenheid pas geruime tijd na de afname aan het licht. In die gevallen vermeldt de aanvulling:

- Als het werk al naar de tweede corrector is gezonden, past de tweede corrector deze aanvulling op het correctievoorschrift toe.
en/of
- Als de aanvulling niet is verwerkt in de naar Cito gezonden Wolf-scores, voert Cito dezelfde wijziging door die de correctoren op de verzamelstaat doorvoeren.

Dit laatste gebeurt alleen als de aanvulling luidt dat voor een vraag alle scorepunten moeten worden toegekend.

Als een onvolkomenheid op een dusdanig laat tijdstip geconstateerd wordt dat een aanvulling op het correctievoorschrift ook voor de tweede corrector te laat komt, houdt het College voor Toetsen en Examens bij de vaststelling van de n-term rekening met de onvolkomenheid.

3 Vakspecifieke regels

Voor dit examen zijn geen vakspecifieke regels vastgesteld.

4 Beoordelingsmodel

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Blok 1 Het onvoorspelbare lot

1 maximumscore 2

De kerk vond het belangrijk om religieuze liederen te noteren, omdat (twee van de volgende):

- zo de boodschap van God (makkelijker) kon worden verspreid.
- de boodschap van God nauwkeuriger / op dezelfde manier kon worden uitgevoerd.
- zo de eenheid binnen de geloofsgemeenschap werd gewaarborgd / onderlinge verbondenheid werd versterkt (iedereen zong/las hetzelfde).
- zo een voorbeeld/standaard werd gesteld (voor muziek) (naar de buitenwereld).

per juist antwoord

1

2 maximumscore 1

(Wereldlijke liederen werden overgedragen via) mondelinge overlevering (door rondtrekkende musici).

3 maximumscore 2

De tekst (twee van de volgende):

- is in het Latijn geschreven.
- bevat verwijzingen naar de klassieke / Griekse/Romeinse mythologie.
- is in rijm / toont beheersing van een metrum/ritme / van dichtkunst (dus de schrijver had kennis van de structuur van taal / grammatica).
- beschrijft kritiek op de kerk (en dat wijst erop dat de schrijver de kerk van nabij lijkt te kennen).
- laat een overtuigend schrijven (retoriek) / complex (literair) taalgebruik zien.

per juist antwoord

1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

4 maximumscore 2

- Een voordeel van de muzieknotatie van Guido van Arezzo is dat (een van de volgende): 1
 - muziek/melodieën nauwkeuriger kon(den) worden opgeschreven/uitgevoerd.
 - de toonhoogte / de onderlinge afstanden tussen de noten / van intervallen exact(er) werd(en) weergegeven/aangeduid.
 - er minder fouten werden gemaakt met instuderen.
- (Deze muzieknotatie droeg in de late middeleeuwen bij aan de ontwikkeling van) complexe(re) / (meer) meerstemmige muziek. (Dit leidde tot een toename van het aantal geschoolde musici en een grotere verspreiding van muzikale kennis in de late middeleeuwen.) 1

5 maximumscore 2

bewering 1: juist
bewering 2: onjuist
bewering 3: onjuist

indien drie antwoorden juist 2
indien twee antwoorden juist 1
indien minder dan twee antwoorden juist 0

6 maximumscore 3

- pagina-indeling (twee van de volgende): 2
 - De miniaturen drukken tegen de tekst aan / er is (te) weinig ruimte tussen de miniatuur en de tekstregel (afbeelding 1 en 2).
 - De miniatuur is horizontaal/liggend aangebracht (in plaats van verticaal) (afbeelding 2 en 3).
 - De tekst / regelafstand wordt steeds kleiner (wat op ruimtegebrek duidt) (afbeelding 1 en 2).
 - Tekst en miniatuur zijn niet (helemaal) symmetrisch / evenwijdig uitgelijnd (afbeelding 1 en 2).

Opmerking

Per juist antwoord 1 scorepunt toekennen.

- (De oorzaak van de opvallende pagina-indeling zou kunnen zijn dat) de miniaturen later in het proces aan het manuscript zijn toegevoegd / er door verschillende mensen aan het manuscript is gewerkt / verschillende mensen na elkaar aan het manuscript hebben gewerkt / de samenwerking tussen mensen niet goed verliep / ze spaarzaam met het (schaarse) materiaal/vellum zijn omgegaan. 1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

7 maximumscore 3

- Het antwoord moet de volgende strekking hebben:
(overeenkomst inhoud) iemand anders (Fortuna, God) bepaalt / beslist over jouw leven. 1

- overeenkomst voorstelling (een antwoord, bijvoorbeeld): 1
 - Fortuna zit centraal / in het midden (net als Christus op afbeelding 5).
 - Fortuna is groter afgebeeld dan de andere figuren (net als Christus op afbeelding 5).
 - Fortuna heeft haar beide handen omhoog en/of haar handpalmen naar buiten gedraaid (net als Christus op afbeelding 5).
 - Een jongeman valt van het rad (net als de mensen die 'gevallen' zijn rechtsonder op afbeelding 5).

- De klassieke mythologie is vaak terug te vinden in de middeleeuwse kunst en literatuur, omdat (een van de volgende): 1
 - de klassieke oudheid / mythologie lang als basis werd gezien voor de Europese samenleving.
 - een vergelijkbare (moralistische) thematiek terugkomt in mythologische verhalen/figuren / de klassieke mythologie werd gebruikt om christelijke thema's te verduidelijken.
 - middeleeuwse geleerden onderwezen werden in de klassieken (en die kennis meenamen in uitingen van kunst en literatuur).

8 maximumscore 2

twee antwoorden, bijvoorbeeld:

- De rok van de figuur links hangt recht naar beneden (dit wekt de suggestie van een opwaartse beweging).
- De figuur links heeft zijn been om een spaak geklemd om zich vast te houden.
- De rok en/of mantel van de figuur rechts (dreigen te gaan) hangen naar beneden (waardoor zijn benen worden ontbloot).
- De kroon van de figuur rechts valt naar beneden.
- De haren van de figuur rechts en/of van de figuur onderaan lijken te wapperen / hangen.
- De figuur onderaan lijkt verdrukt te worden door het rad / grijpt zich met een arm vast aan het rad.
- De figuur onderaan heeft verkrampte vingers (alsof hij met veel kracht wordt rondgedraaid).

per juist antwoord 1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

9 maximumscore 2

- (tempo) Het tempo is constant (zoals de constante beweging van een rad / de onontkoombaarheid van het lot). 1
- (ritme) De begeleiding bestaat uit een herhalend patroon / ostinato / er zijn alleen herhalende klanken hoorbaar (zoals een rad steeds hetzelfde rondje draait / de onontkoombaarheid van het lot). 1

10 maximumscore 3

De antwoorden moeten de volgende strekking hebben:

- (De inhoud van *O Fortuna* in tekst 3 sluit aan bij een sportwedstrijd, omdat) een sportwedstrijd een onzekere afloop heeft: soms win je, soms verlies je (zoals *O Fortuna* gaat over het onvoorspelbare lot en/of dat uitkomsten onzeker / willekeurig zijn). 1
- Orffs muziek *O Fortuna* in filmfragment 1 past bij een sportwedstrijd, omdat (een van de volgende): 1
 - de muziek heroïsch / meeslepend / spannend klinkt en dat past bij de extreme emoties / grootse prestaties / spannende wedstrijden in de sport / dat roept bij de kijker emoties op die aan het product/de sportdrank worden verbonden (waardoor het product beter verkoopt).
 - de opbouw van de muziek overeenkomt met het (vaak spannende) verloop van een wedstrijd / met de start van de wedstrijd (naar de uiteindelijke winst of het verlies).
 - de muziek een plotselinge verandering in dynamiek laat horen zoals ook (het verloop van) een sportwedstrijd kan omslaan.
- De inhoud van *O Fortuna* in tekst 3 past niet bij deze reclame over sport, omdat (een van de volgende): 1
 - er wordt gesuggereerd dat als je je best doet, je dan wint (en dat heb je alleen aan jezelf te danken) terwijl *O Fortuna* gaat over het onvoorspelbare lot en/of dat uitkomsten onzeker / willekeurig zijn.
 - het fragment laat zien dat sporters die sportdrank drinken, winnaars zijn terwijl *O Fortuna* gaat over het onvoorspelbare lot en/of dat uitkomsten onzeker / willekeurig zijn.
 - alleen de winnaars worden getoond terwijl *O Fortuna* gaat over winnen en verliezen en de onvoorspelbaarheid daarvan.

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Blok 2 Op vakantie

11 maximumscore 2

- (De inhoud van de poster op afbeelding 2 is typerend voor de cultuur van het moderne, omdat) treinen / de treinhall/het station de overgang markeerde(n) naar een nieuw tijdperk / symbool stond(en) voor technologische ontwikkelingen / snelheid / mechanisatie en/of groei van steden en globalisering. 1
- beeldende vormgeving (een antwoord, bijvoorbeeld): 1
 - (vorm) abstraherende, vrijere invulling van vorm
 - (ruimte) van heel dichtbij tot heel ver weg / extreem perspectief/ruimtegebruik
 - (ruimte) contrast tussen platte (meer decoratief weergegeven) onderdelen en ruimtelijke onderdelen
 - (kleur) Het station is blauw / heeft een onrealistische kleur.
 - (compositie) De trein/een machine staat op de voorgrond (dynamisch).

12 maximumscore 1

Avant-gardistische kunstenaars wilden zich afzetten tegen de academische traditie, omdat (een van de volgende):

- ze de maatschappij wilden veranderen / zochten naar aansluiting bij de nieuwe/moderne tijd.
- ze nieuwe vormen van (innerlijke) expressie / de essentie van kunst wilden onderzoeken.

13 maximumscore 2

Diaghilev wilde samenwerken met (bekende) kunstenaars van verschillende disciplines, omdat (twee van de volgende):

- experimenteren (van kunstenaars die niet eerder van dit soort projecten hadden gedaan) zorgde voor een originele voorstelling.
- hij verwachtte dat wederzijdse beïnvloeding / gezamenlijk brainstormen (vanuit verschillende disciplines) zorgde voor nieuwe inzichten / een betere voorstelling.
- vanuit gelijkwaardige deelname de disciplines elkaar konden versterken (van waaruit een vernieuwende vorm van (totaal)kunst kon ontstaan).
- hij zo gebruik kon maken van de bekendheid van (grote) kunstenaars (die naam hadden gemaakt binnen hun eigen discipline) (en dat was goede reclame voor zijn ballet / trok een groter, breder publiek aan).

per juist antwoord

1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

14 maximumscore 2

twee antwoorden, bijvoorbeeld:

- (actie/reactie) De mannen tillen de vrouwen horizontaal (waardoor het lijkt alsof ze zwemmen).
- (unisono) De vrouwen trappen gelijktijdig met hun benen (waardoor het lijkt alsof ze watertrappelen).
- (leunen/steunen) De vrouwen helpen de mannen op hun hoofd staan (waardoor het lijkt alsof ze gymnastische oefeningen doen).

per juist antwoord

1

15 maximumscore 4

vier van de volgende:

- De dansers maken bewegingen op de grond / over de vloer.
- De mannen tillen mannen (omhoog).
- De dansers dansen (soms) met hun voeten plat op de vloer / dragen geen spitzen.
- Het frontaal naar het publiek gericht zijn, wordt doorbroken. / De dansers zijn met de rug naar het publiek gekeerd.
- De mannen en de vrouwen maken dezelfde dansbewegingen. / Er lijkt geen duidelijk onderscheid te zijn tussen de bewegingen van de mannen en de vrouwen.
- Veel bewegingen zijn ingedraaid (geen 'en dehors').
- De dansers tonen een thema / verhaal.
- De dansers zijn gelijkwaardig (er zijn geen solisten in het filmfragment).

per juist antwoord

1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

16 maximumscore 3

- ruimte (twee antwoorden, bijvoorbeeld): 2
 - (hoogtelagen) De danser maakt korte, hoge sprongen (alsof ze in de lucht springt om de bal te kunnen raken).
 - (richtingen) De danser beweegt van links naar rechts (om de bal in het oog te houden).
 - (richtingen) De danser kijkt omhoog / in de verte (alsof ze met haar ogen de bal volgt).

Opmerking

Per juist antwoord 1 scorepunt toekennen.

- kracht (een antwoord, bijvoorbeeld): 1
 - (spanning) De danser spant haar armspieren aan om een slaande beweging te maken (alsof ze tegen de bal slaat).
 - (gewicht) De danser beweegt laag bij de grond / zakt door de knieën (alsof ze wacht op de bal die wordt teruggeslagen).
 - (aanzet) De slaande beweging van de danser komt van buiten (alsof ze reageert op de bal).

17 maximumscore 2

- boodschap (een van de volgende): 1
 - Hoe mensen (beroemdheden/elite) eruitzien / zich gedragen / kleden, zegt niet altijd iets over hoe zij zich voelen / toont niet hun 'echte leven' / de waarheid.
 - Foto's/mensen zijn onoprecht / laten (op de foto) de ideale situatie zien (niet de realiteit) / zijn vluchtig.
 - Paparazzi/situaties dwingen tot poseren/in scène gezette foto's. / Mensen kunnen ongevraagd / op elk moment foto's van je nemen.
- Man en vrouw maken ruzie, maar zodra ze in beeld zijn / in een sociale setting zijn / er foto's worden gemaakt, nemen ze een pose aan / lachen ze breed (alsof er niets aan de hand is). 1

18 maximumscore 2

- (afbeelding 4) De schepen zijn aan weerszijden van de foto in beeld gebracht / nemen een groot deel van het beeldvlak in: hierdoor ontstaat er een ingesloten / beklemmend beeld (alsof de mensen gevangen / opgesloten zitten / geen zelfgekozen route kunnen nemen). 1
- (afbeelding 5) (Een deel van) het schip neemt het gehele beeldvlak in / het schip is aan alle kanten afgesneden / de figuur op de voorgrond is afgesneden/slechts gedeeltelijk in beeld: hierdoor lijkt het schip een massieve / overweldigende / onherkenbare constructie / te bestaan uit eindeloos veel / dezelfde kamers/hutten (waaraan je (als kijker) niet kunt ontsnappen). 1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

19 maximumscore 2

- (negatief effect) Toerisme heeft een schadelijk effect op het milieu. / Toeristen maken zich schuldig aan horizonvervuiling. 1
- (nieuw, groot verhaal) massatoerisme / duurzaamheid / klimaat / zorg voor/over het milieu 1

of

- (negatief effect) Toerisme zorgt ervoor dat je nooit ergens alleen kunt zijn / dat groepen (niet-lokale) mensen zich locaties toe-eigenen. 1
- (nieuw, groot verhaal) kolonisatie / toe-eigening (appropriatie) / sociale ongelijkheid 1

Blok 3 Onderweg naar het onbekende

20 maximumscore 2

- Juist de maanlanding was een geschikt onderwerp voor een televisie-uitzending, omdat (een van de volgende): 1
 - dit een uniek moment in de geschiedenis was (dat een breed publiek interessant vond).
 - het voor spectaculaire (bewegende) beelden zorgde (die voor een breed publiek interessant waren).
 - het technologisch hoogstaand was (dat voor een breed publiek interessant was).
- Het live volgen van de maanlanding was aantrekkelijk, omdat (een van de volgende): 1
 - niemand de afloop kende (en dat gaf extra spanning).
 - het meemaken van een gebeurtenis die op hetzelfde moment in de ruimte plaatsvond technisch hoogstaand was / een gevoel van verbondenheid gaf onder de kijkers.

21 maximumscore 2

bewering 1: onjuist
 bewering 2: juist
 bewering 3: onjuist

indien drie antwoorden juist 2
 indien twee antwoorden juist 1
 indien minder dan twee antwoorden juist 0

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

22 maximumscore 2

- theatrale vormgeving van Horta (een van de volgende): 1
 - (kostuum) Horta lijkt van goedkope/eenvoudige (decoratie)materialen (siliconen, papier-maché, stof en verf) gemaakt te zijn.
 - (kostuum) Horta verplaatst zich schuivend over de vloer alsof het op een karretje staat / er een mens onder zit.
- Het antwoord moet de volgende strekking hebben: 1

ordening (een van de volgende):

 - De shots volgen elkaar traag op.
 - Er is weinig afwisseling van shots.

23 maximumscore 4

- Het antwoord moet de volgende strekking hebben: 1

(maatschappelijk thema) (accepteren van) anders-zijn / xenofobie
- spelvormgeving (twee antwoorden, bijvoorbeeld): 2
 - (mise-en-scène) De man in het gele kostuum / kapitein Kirk blijft op afstand van Horta staan (hieruit blijkt angst voor Horta / een afwijzing / voorzichtigheid).
 - (gebaren) De man in het gele kostuum / kapitein Kirk houdt zijn wapen gericht op Horta (hieruit blijkt angst voor Horta / een afwijzing / voorzichtigheid).
 - (mise-en-scène/beweging) Spock loopt (rustig) op Horta af / beweegt voorzichtig.
 - (gebaren) Spock houdt zijn handen omhoog (waarmee hij lijkt aan te geven Horta geen kwaad te willen doen).
 - (mise-en-scène) Spock richt zijn blik (onafgebroken) op Horta (waaruit blijkt dat hij contact zoekt).

Opmerking

Per juist antwoord 1 scorepunt toekennen.

- Het antwoord moet de volgende strekking hebben: 1

(Juist het sciencefiction-genre is geschikt om maatschappelijke thema's als onderwerp te nemen, omdat) fictie de vrijheid biedt om te experimenteren met denkrichtingen / het minder bedreigend is (mensen worden niet persoonlijk aangesproken).

Vraag	Antwoord	Scores
24	maximumscore 2	
	(vormgeving overgang) Het bot dat in de lucht wordt gegooid, is in het volgende shot een ongeveer gelijk gevormd ruimteschip. / Het bot en het ruimteschip zweven allebei in de ruimte en/of hebben dezelfde vorm.	1
	Het antwoord moet de volgende strekking hebben: (De betekenis van deze overgang) (de technologische) vooruitgang/evolutie van de mens / We moeten niet vergeten waar we vandaan komen als mens / hoe verbonden we zijn met de aarde. / Het bot symboliseert de prehistorie en het ruimteschip de toekomst / het 'heden'.	1
25	maximumscore 3	
	- De stem van HAL (een van de volgende): (accent) lijkt accentloos. (volume) heeft een gelijkmatig volume / kent geen hard of zacht. (klankkleur) klinkt standaard licht/warm / steeds hetzelfde. (intonatie) eindigt elke zin laag / kent weinig variatie in toonhoogte. (klemtonen) is monotoon / legt weinig nadruk op woorden. (timing) spreekt woorden in gelijkmatige snelheid uit. (emotie) is vlak / laat weinig/geen emotie horen.	1
	- beeldende vormgeving (een van de volgende): (vorm) HAL heeft de vorm van een menselijk oog. (kleur) De middelste vorm (oog) is rood (en dat kan worden geassocieerd met bloeddorlopen ogen / een menselijk orgaan / leven).	1
	(inhoud reactie) HAL spreekt Bowman tegen / wil zelfstandig een beslissing nemen / voelt zich in de steek gelaten / verraden door vrienden (en wil wraak).	1
26	maximumscore 2	
	(gevaar) Dat computers de controle (over het menselijk leven) overnemen / (onderdelen van) het menselijk leven saboteren. / angst voor buitenaards leven	1
	- positief voorbeeld (een antwoord, bijvoorbeeld): - Dankzij kunstmatige intelligentie / technologische vooruitgang kun je naar de ruimte reizen / worden onbekende werelden toegankelijk. - Algoritmen kunnen gebruikt worden om problemen op te lossen. - AI helpt mensen efficiënter te werken / berekeningen te maken.	1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

27 maximumscore 2

montage met aansluiting hippiecultuur (twee van de volgende):

- (muziek/geluid) Herhalend geluid / een constante stroom van geluiden/ruis (soundscape / geluidsdecor): dit sluit aan op meditatieve technieken.
- (special effect) Felgekleurde / abstracte beelden / (caleidoscopische) herhalende patronen: deze sluiten aan bij (de interesse in) het mystieke / hallucinerende ervaringen / ervaringen die het wereldse ontstijgen.
- (ordening) korte / vluchtige shots van een oog/gezicht (die de felgekleurde beelden onderbreken): deze sluiten aan bij hallucinerende ervaringen (en vervreemding van de werkelijkheid).

per juist antwoord

1

28 maximumscore 2

Saraceno moest onderzoeken (twee antwoorden, bijvoorbeeld):

- op welke manier de constructie in het koepeldak gebouwd/gehangen kon worden.
- of het koepeldak sterk genoeg was om de constructie te dragen.
- wat de veerkracht was van de lagen gaas (als de installatie wordt betreden door het publiek).
- wat de stevigheid/draagkracht is van het gaas en/of de bevestigingsmaterialen zelf.

per juist antwoord

1

29 maximumscore 1

Het antwoord moet de volgende strekking hebben:

Kunstenaars denken out of the box / hebben (soms) een (meer) onconventionele benadering (van wetenschappelijke verschijnselen) / zijn getraind om vrijuit te denken / zich niet tegen te laten houden door technische (on)mogelijkheden / in staat om abstracte zaken te visualiseren.

5 Aanleveren scores

Verwerk de scores van alle kandidaten per examiner in de applicatie Wolf.
Accordeer deze gegevens voor Cito uiterlijk op 24 juni.

6 Bronvermeldingen

Blok 1

- afbeelding 1 rad van fortuin, miniatuur op pagina uit Carmina Burana, 1220-1230,
[https://nl.wikipedia.org/wiki/Carmina_Burana_\(handschrift\)#/media/Bestand:CarminaBurana_wheel.jpg](https://nl.wikipedia.org/wiki/Carmina_Burana_(handschrift)#/media/Bestand:CarminaBurana_wheel.jpg)
- afbeelding 2 jongen geeft bloem aan meisje, miniatuur op pagina uit Carmina Burana, 1220-1230,
<https://daten.digital-sammlungen.de/~zend-bsb/wasserzeichen-projekte.php?seite=00148&id=00085130&bibl=bsb&groesser=150&kennziffer=08090814081810100809>
- afbeelding 3 jongen geeft bloem aan meisje, miniatuur op pagina uit Carmina Burana, 1220-1230 (detail), <https://www.eikoneditores.com/wp-content/uploads/2017/03/img2-BSB-CIm-4660-Miniatura-que-representa-el-amor-carnal.jpg>
- afbeelding 4 rad van fortuin, miniatuur op pagina uit Carmina Burana, 1220-1230,
[https://nl.wikipedia.org/wiki/Carmina_Burana_\(handschrift\)#/media/Bestand:CarminaBurana_wheel.jpg](https://nl.wikipedia.org/wiki/Carmina_Burana_(handschrift)#/media/Bestand:CarminaBurana_wheel.jpg)
- afbeelding 5 Laatste Oordeel, miniatuur uit Psalterium Feriatum, ca 1235,
https://commons.wikimedia.org/wiki/Category:Medieval_miniatures_of_Last_Judgment#/media/File:Psalterium_Feriatum_Cod_Don_309_089.jpg
- filmfragment 1 reclame van *Gatorade* uit 2007 met de muziek *O Fortuna* van Carl Orff,
<https://www.youtube.com/watch?v=DIIEv34dKVI>
- geluidsfragm. 1 *Bulla Fulminante*, uitgevoerd door Arte Factum,
<https://www.youtube.com/watch?v=vBDO2pqMbgl>
- geluidsfragm. 2 *Bulla Fulminante*, uitgevoerd door Boston Camerata, Harvard University Choir,
<https://www.youtube.com/watch?v=0hLhXpk9mdg>
- geluidsfragm. 3 *Bulla Fulminante*, uitgevoerd door Modo Antiquo & Bettina Hoffman,
<https://www.youtube.com/watch?v=dIN6jYF05h8>
- geluidsfragm. 4 *O Fortuna* uit Carmina Burana, Carl Orff, Cristian Măcelaru, WDR Sinfonieorchester, WDR Rundfunkchor, NDR Vokalensemble,
<https://www.youtube.com/watch?v=Yb6jULNu5ik>

Blok 2

- afbeelding 1 lithografie uit ca. 1897 van Rafael de Ochoa y Madrazo voor de Méditerranée Express (Train Bleu), <https://i.ebayimg.com/images/g/170AAOSwmuZh5bUr/s-l1600.webp>
- afbeelding 2 affiche uit 1926 van Emile-André Schefer voor de Méditerranée Express (Train Bleu), <https://cdn2.picryl.com/photo/1926/12/31/cote-d-azur-plm-schefer-1926-67215f-1024.jpg>
- afbeelding 3 foto van vakantiegangers op het strand van Deauville, 1922, <https://www.normandythenandnow.com/celebrating-the-first-day-of-summer-in-1920s-deauville-photo-post/>
- afbeelding 4 foto uit de serie *A Perfect Day* van Mounir Raji, 2023,
<https://www.mounirraji.com/work/perfectday>

- afbeelding 5 foto uit de serie *A Perfect Day* van Mounir Raji, 2023,
<https://www.mounirraji.com/work/perfectday>
- afbeelding 6 foto uit de serie *A Perfect Day* van Mounir Raji, 2023,
<https://www.mounirraji.com/work/perfectday>
- filmfragment 1 *Le Train Bleu*, Jean Cocteau, Bronislava Nijinska, Darius Milhaud, Henri Laurens, Coco Chanel, Pablo Picasso, 1924, uit: Opéra de Paris Garnier – Picasso and Dance (dvd, 1994)
- filmfragment 2 *Le Train Bleu*, Jean Cocteau, Bronislava Nijinska, Darius Milhaud, Henri Laurens, Coco Chanel, Pablo Picasso, 1924, uit: Opéra de Paris Garnier – Picasso and Dance (dvd, 1994)
- filmfragment 3 *Le Train Bleu*, Jean Cocteau, Bronislava Nijinska, Darius Milhaud, Henri Laurens, Coco Chanel, Pablo Picasso, 1924, uit: Opéra de Paris Garnier – Picasso and Dance (dvd, 1994)

Blok 3

- afbeelding 1 Een familie kijkt vanuit de huiskamer naar de televisie-uitzending van de landing van de eerste mens(en) op de maan. <https://www.trouw.nl/wetenschap/de-maanlanding-hield-miljoenen-mensen-aan-de-buis-gekluisterd~b8cd0e48/>
- afbeelding 2 Tomás Saraceno, *In Orbit*, 2013-2024, in het koepeldak van K21 Ständehaus in Düsseldorf, <https://studiotomassaraceno.org/in-orbit/>
- afbeelding 3 Tomás Saraceno, *In Orbit*, 2013-2024, in het koepeldak van K21 Ständehaus in Düsseldorf, <https://studiotomassaraceno.org/in-orbit/>
- afbeelding 4 voorstudies *In Orbit*, 2011-2013, <https://studiotomassaraceno.org/in-orbit/> en https://www.youtube.com/watch?v=ROqL-8h_7DM
- filmfragment 1 leader van de televisieserie *Star Trek*,
<https://www.youtube.com/watch?v=LIQsrVW6Ji4&t=59s>
- filmfragment 2 aflevering uit *Star Trek*, regisseur Joseph Pevney, 1967,
<https://www.youtube.com/watch?v=jyKiXLYAajg&t=163s>
- filmfragment 3 *2001: A Space Odyssey*, regisseur Stanley Kubrick, 1968,
https://www.youtube.com/watch?v=hdtV_wsGm_Y&t=10s
- filmfragment 4 *2001: A Space Odyssey*, regisseur Stanley Kubrick, 1968,
<https://www.youtube.com/watch?v=Wy4EfdnMZ5g>
- filmfragment 5 *2001: A Space Odyssey*, regisseur Stanley Kubrick, 1969,
https://www.youtube.com/watch?v=pXbEzCwb8e0&list=PLawr1rgf_CvSiNsWPbLOOrMKbcZRHJud7&index=28